

आरटीई अंतर्गत २५ टक्के राखीव जागांवर प्रवेश देण्यात आलेल्या विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक शुल्काच्या प्रतिपूर्तीसाठी रु. ७४००.०० लक्ष उपलब्ध करून देण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग
शासन निर्णय क्रमांक:-आरटीई-२०२४/प्र.क्र. ९७/एसडी-१
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
दिनांक:- १२ नोव्हेंबर, २०२५.

वाचा :

- (१) शिक्षण संचालक प्राथमिक यांचे पत्र क्र. प्राशिसं/ को. के. प्र. पू /टे-८०१/ २०२५/ १३९३४९७, दि.२६.०८.२०२५.
- (२) शिक्षण संचालक प्राथमिक यांचे पत्र क्र. प्राशिसं/को. के.प्र.पू /टे-८०१/ २०२५/ १४५०९६७, दि.२६.०९.२०२५.
- (३) शिक्षण संचालक प्राथमिक यांचे पत्र क्र. प्राशिसं/को. के.प्र.पू /टे-८०१/ २०२५, दि.१५.१०.२०२५.
- (४) शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, शासन निर्णय, क्र. आरटीई २०२४/ प्र. क्र. ९७/ एसडी-१, दि. ०५.०८.२०२५.
- (५) वित्त विभागाचे परिपत्रक क्रमांक अर्थसं-२०२५/प्र.क्र.४४/अर्थ-३, दि.७.०४.२०२५.
- (६) शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, शासन परिपत्रक, क्र. आरटीई २०१८/ प्र. क्र. २४५/ एसडी-१, दि. २१.०८.२०१९.

प्रस्तावना :-

बालकांचा मोफत व सक्तीच्या शिक्षणाचा अधिकार अधिनियम, २००९ मधील कलम १२ (१) (c) नुसार खाजगी विना अनुदानित शाळांमध्ये प्रवेश स्तरावर संबंधीत वर्गातील विद्यार्थी संख्येच्या कमीत कमी २५% जागा वंचित व दुर्बल घटकांतील मुलांसाठी राखीव ठेवण्याची तरतूद आहे. तसेच सदर अधिनियमातील कलम १२ (२) अन्वये आरटीई २५% अंतर्गत प्रवेश देण्यात आलेल्या विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक शुल्काची प्रतिपूर्ती राज्य शासनामार्फत करण्याबाबतची तरतूद करण्यात आली आहे. याकरिता सन २०२५-२६ या आर्थिक वर्षात बालकांच्या शैक्षणिक खर्चाची प्रतिपूर्ती करण्यासाठी रु. २००००.०० लक्ष इतका निधी अर्थसंकल्पित करण्यात आला असून आतापर्यंत रु. ४६००.०० लक्ष इतका निधी संदर्भ क्र. ४, दि. ०५.०८.२०२५ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये वितरित करण्यात आलेला आहे.

२. शिक्षण संचालक (प्राथमिक), महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांनी संदर्भ क्र. १ ते ३ येथील पत्रान्वये मा.उच्च न्यायालयाने पारित केलेल्या आदेशांनुसार संबंधित शाळांना विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक खर्चाची प्रतिपूर्ती करण्यासाठी निधी वितरित करण्याची विनंती शासनास केलेली आहे. त्यानुषंगाने विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक शुल्काची प्रतिपूर्ती करण्यासाठी वित्त विभागास निधी वितरित करण्याची विनंती करण्यात आली होती. याकरिता वित्त विभागाच्या संदर्भ क्र. ५, दि. ०७.०४.२०२५ रोजीच्या शासन परिपत्रकान्वये वित्तीय वर्ष सन २०२५-२६ च्या प्रथम नऊमाहिकरिता (डिसेंबर, २०२५ अखेर) ३१ सहायक अनुदान (वेतनेत्तर) या

उद्दिष्टाखाली ६० निधी वितरित केला जाईल, असे नमूद केले आहे. त्यानुसार, प्रस्तावित उद्दिष्टाखालील वितरित निधी लक्षात घेता ६० टक्के निधीच्या मर्यादेत रु. ७४००.०० कोटी इतका निधी वितरित करण्यास सहमती दर्शविली आहे. सदर निधी बालकांचा मोफत व सक्तीच्या शिक्षणाचा अधिकार अधिनियम, २००९ मधील तरतूदीनुसार विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक खर्चाच्या प्रतिपूर्तीसाठी वितरित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:-

बालकांचा मोफत व सक्तीच्या शिक्षणाचा अधिकार अधिनियम, २००९ मधील कलम १२ (१) (C) व कलम १२ (२) अन्वये केलेल्या तरतूदींच्या अनुषंगाने विद्यार्थ्यांच्या प्रवेशाच्या २५% राखीव जागांवरील विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक शुल्काची प्रतिपूर्ती करण्यासाठी रु. ७४००.०० लक्ष (अक्षरी रूपये-चौऱ्याहत्तर कोटी फक्त) इतका निधी शिक्षण संचालक (प्राथमिक), महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांच्याकडे सुपूर्द करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

२. शिक्षण संचालक (प्राथमिक) महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांनी आरटीई २५ टक्के अंतर्गत शैक्षणिक खर्चाची प्रतिपूर्ती विहित कालावधीत न झाल्याने संबंधित शाळा/ संस्थांनी शासनाविरुद्ध मा. उच्च न्यायालयात दाखल केलेल्या रिट याचिका व त्यामधिल अवमान याचिकांचा आढावा घ्यावा. त्यानुसार, आरटीई २५ टक्के अंतर्गत विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक खर्चाच्या पूर्तीबाबत मा. उच्च न्यायालयाच्या आदेशांचे अवमान होणार नाही, याबाबत दक्षता घेण्यात यावी. सदर शासन निर्णयान्वये वितरित करण्यात आलेल्या निधीचा विनियोग संदर्भ क्र. १ ते ३ येथील पत्रान्वये न्यायालयीन प्रकरणी मागणी करण्यात आलेल्या शैक्षणिक खर्चाच्या प्रतिपूर्तीसाठी करण्यात यावा. तसेच, यापुर्वी मा.उच्च न्यायालयाने पारित केलेल्या आदेशानुसार अद्यापपावेतो खर्चाची प्रतिपूर्ती न झालेल्या संबंधित शाळांबाबत नियमोचित कार्यवाही तातडीने करावी.

३. शिक्षण संचालक (प्राथमिक) महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांनी मा. उच्च न्यायालय येथे दाखल याचिकांप्रकरणी तसेच, याचिका दाखल न केलेल्या शाळांना जिल्ह्यांनी केलेल्या वाजवी मागणीच्या प्रमाणात निधी वितरित करावा. वितरित करण्यात आलेल्या निधीचा विनियोग आरटीई २५% अंतर्गत प्रवेश देण्यात आलेल्या विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक शुल्काच्या प्रतिपूर्तीसाठीच होईल, याबाबत दक्षता घ्यावी.

४. शैक्षणिक शुल्काची प्रतिपूर्ती करतांना शासन परिपत्रक, दि. २१.०८.२०१९ नुसार खालील बाबींची पडताळणी करून घ्यावी.

१. बालकांचा मोफत व सक्तीच्या शिक्षणाचा अधिकार अधिनियम, २००९ कायद्यांतर्गत ज्या शाळांनी कमीत कमी २५ टक्के जागांवर वंचित व दुर्बल घटकांतील बालकांना प्रवेश दिले आहेत, अशा शाळांनी इ.१ ली ते इ. ८ वी च्या विद्यार्थ्यांसाठी आकारण्यात येणा-या शैक्षणिक शुल्काचा तपशील सरल या पोर्टलवर अथवा आरटीई पोर्टलवर जाहीर केलेला असावा. ज्या शाळांचे स्वतःचे संकेतस्थळ (Website) आहे. अशा शाळांनी शुल्काचा तपशील संकेतस्थळावर देखील जाहीर केलेला असावा.

२. शाळेने शिक्षण हक्क अधिनियमांतर्गत आरटीई ची मान्यता प्राप्त असल्याबाबतचे प्रमाणपत्र सोबत जोडावे.
३. ज्या विद्यार्थ्यांना ऑनलाईन लॉटरी पद्धतीने यापूर्वी ज्या शाळेत प्रवेश मिळालेला आहे, असे विद्यार्थी संबंधीत शाळेतच शिकत असल्याची खात्री सरल व आरटीई पोर्टल वरून करावी.
४. सर्व विद्यार्थ्यांचे आधारकार्ड सरल पोर्टलवर नोंदविलेले असावे. केवळ आधार नोंदणीकृत विद्यार्थ्यांची संख्या ग्राह्य धरावी. तसेच प्रत्यक्ष विद्यार्थ्यांच्या संख्येपैकी फक्त २५ टक्के संख्या ही प्रतिपूर्तीसाठी ग्राह्य धरण्यात येईल.
५. बालकांचा मोफत व सक्तीच्या शिक्षणाचा अधिकार अधिनियम, २००९ मधील कलम-१२ (२) मधील परंतूकात नमूद केल्यानुसार कोणतीही जमीन, इमारत, साधन सामग्री किंवा इतर सुविधा मोफत किंवा सवलतीच्या दरात प्राप्त झाल्याच्या कारणावरून ज्या शाळांना विशिष्ट संख्येतील बालकांना मोफत शिक्षण देण्याची अट घालण्यात आली असेल, अशा शाळा, बालकांच्या विशिष्ट संख्येच्या मर्यादेपर्यंत शैक्षणिक शुल्काच्या प्रतिपूर्तीसाठी हक्कदार असणार नाहीत.
६. सदरचे अनुदान ज्या प्रयोजनार्थ मंजूर करण्यात आले आहे, त्याच प्रयोजनासाठी खर्च करण्यात यावे.
७. वित्त विभागाच्या दिनांक ०७.०४.२०२५ च्या शासन परिपत्रकातील सर्व अटींची पूर्तता होत आहे.
८. वित्त विभागाच्या उपरोक्त संदर्भ-१ येथील परिपत्रकान्वये देण्यात आलेल्या सूचनांनुसार सदर प्रकरणी खर्च करावा यासाठी शिक्षण संचालक (प्राथमिक), महाराष्ट्र राज्य, पुणे, शिक्षणाधिकारी (प्राथमिक) सर्व जिल्हा परिषदा तसेच विभागीय शिक्षण उपसंचालक, मुंबई विभाग, मुंबई यांच्या कार्यालयातील लेखा अधिकारी आहरण व संवितरण अधिकारी" म्हणून तसेच आयुक्त (शिक्षण), महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांना "नियंत्रक अधिकारी म्हणून घोषित करण्यात येत आहे. सदर निधीचे उपयोगिता प्रमाणपत्र शिक्षण संचालक (प्राथमिक), महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांनी शासनास सादर करावे.
९. आयुक्त (शिक्षण), महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांनी प्राप्त झालेला निधी शिक्षण संचालक (प्राथमिक), महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांना वितरीत करावा. शिक्षण संचालक (प्राथमिक) महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांनी सदरचा निधी शिक्षणाधिकारी (प्राथमिक) यांचेकडे सुपूर्द करावा. जिल्हास्तरावरील प्रलंबित मागण्यांचा आढावा घेऊन त्यानुसार त्यासंदर्भातील नोंदी केंद्र शासनाच्या प्रबंध पोर्टलवर नोंदवाव्यात.
१०. सदर खर्च "मागणी क्रमांक ई-२, २२०२, सर्वसाधारण शिक्षण, ०१, प्राथमिक शिक्षण, १०३, प्राथमिक शिक्षणासाठी स्थानिक संस्थांना सहाय्य (०१) प्राथमिक शिक्षणासाठी स्थानिक संस्थांना सहाय्य (०१)(१९) २५ टक्के विद्यार्थी कोट्याकरिता शाळांना शुल्काची प्रतिपूर्ती करणे (२२०२एच८७५), ३१ सहायक अनुदाने" या लेखाशिर्षाखालील सन २०२५-२६ या वित्तीय वर्षामध्ये उपलब्ध असलेल्या अर्थसंकल्पीय तरतुदीतून भागविण्यात यावा.

११. सदरचा शासन निर्णय नियोजन विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र. ४३०/१४७१ दि. ०७.०७.२०२५ आणि वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक ७२५ /२०२५ /व्यय -५ दि.१०.७.२०२५ अन्वये मिळालेल्या सहमतीने निर्गमित करण्यात येत आहे.

१२. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा २०२५१११२१८०३०२६७२१ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(तुषार महाजन)
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

- १) मा. राज्यपालांचे सचिव, राजभवन, मुंबई.
- २) मा. मुख्यमंत्री यांचे अपर मुख सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ३) मा. उपमुख्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ४) मा. मंत्री, (शालेय शिक्षण) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ५) मा. विरोधी पक्षनेता (विधानपरिषद/ विधानसभा) यांचे स्वीय सहाय्यक, विधानभवन, मुंबई.
- ६) सर्व मा.विधानपरिषद/ मा. विधानसभा सदस्य, विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई.
- ७) मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य यांचे उपसचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ८) अपर मुख्य सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ९) अपर मुख्य सचिव, नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १०) प्रधान सचिव, शालेय शिक्षण विभाग यांचे स्वीय सहाय्यक, मंत्रालय, मुंबई.
- ११) आयुक्त (शिक्षण), महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
- १२) राज्य प्रकल्प संचालक, महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद, मुंबई.
- १३) महालेखापाल (लेखा परिक्षा/ लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र १/ २, मुंबई/ नागपूर.
- १४) संचालक, लेखा व कोषागारे, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
- १५) अधिदान व लेखा कार्यालय, मुंबई.
- १६) सह सचिव/ उप सचिव (व्यय-५/ अर्थसंकल्प), वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १७) सह सचिव/ उप सचिव (प्रशासन), शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १८) अवर सचिव/ कक्ष अधिकारी (लेखाशाखा), शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १९) अवर सचिव (अर्थसंकल्प), शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- २०) सर्व विभागीय शिक्षण उपसंचालक.
- २१) शिक्षणाधिकारी (प्राथमिक), सर्व जिल्हा परिषद.
- २२) सर्व वरीष्ठ लेखा परिक्षक (शिक्षण विभाग),
- २३) जिल्हा कोषागार अधिकारी, पुणे.
- २४) निवडनस्ती (एसडी-१).